

Boegbeelden groene sector

Branchevereniging VHG verzamelt 'boegbeelden': mensen die een bijzondere betekenis hebben (gehad) voor de groene sector. Door hun beroep, ervaring, expertise, visie of speciale activiteiten leveren ze een belangrijke bijdrage aan de waarde van groen in onze maatschappij. Door deze mensen te portretteren in VHG Magazine, kan de branche kennis nemen van hun inzichten en ideeën. We hopen dat deze verhalen inspireren om concreet invulling te geven aan het thema 'groen maakt gelukkig'. Dit keer zijn we op pad met landschapsarchitect Ben Kuipers. We praten met hem over 'groen erfgoed', ofwel: de buitenruimte bij monumentale gebouwen.

Ben Kuipers, landschapsarchitect:

“Met bomen en gras kun je toveren”

Ongeveer 350 monumentale gebouwen bezit de Rijksvastgoeddienst*, verspreid over heel Nederland. Kastelen en paleisjes, landhuizen en statige herenhuisen. Ze worden veelal gebruikt als museum of kantoor. Landschapsarchitect Ben Kuipers was verwonderd over de rijkdom aan gebouwen en de bijna even grote rijkdom aan buitenruimten: van binnentuinen en 'luchtplaatsen' tot parklandschappen en kasteeltuinen. Die verwondering maakte echter al snel plaats voor verbijstering toen hij ontdekte in welke staat het gros van dit groene erfgoed verkeerde. “Dat kan niet waar zijn! dacht ik. Ik zag verwaarloosde tuinen, parkeervlakten vol auto's, fietsen en containers en veel betekenisloos groen.”

Tekst: Annemieke Bos

Foto's: Michiel Pothoff

* De Rijksvastgoeddienst is in 2014 ontstaan uit een fusie van vier vastgoeddiensten, waaronder de Rijksgebouwendienst.

Zijn handen jeukten om er iets aan te doen. Het plan van aanpak was er al en Ben Kuipers werd aangetrokken om het uit te voeren. “Ik ben twee dagen in de week adviseur Monumentale Buitenruimte bij Atelier Rijksbouwmeester. Er is veel goede wil bij het Rijksvastgoedbedrijf om het tij te keren. Men vindt het zelf ook hoog tijd om in te grijpen. Aandacht voor de buitenruimte zit gewoon niet in het systeem bij de vastgoedmensen. En men heeft er ook de kennis niet voor in huis. Mijn boodschap is dat gebouw en buitenruimte als één geheel moet worden beschouwd. Het omliggende terrein is een essentieel onderdeel dat mede de economische waarde van het vastgoed bepaalt. Ik vind ook dat je het moet onderhouden vanuit respect voor historisch erfgoed. Huisvesting in een monument heeft nu eenmaal lusten en lasten. Andersom geldt dat de gebruiker het pand en het buitenterrein natuurlijk wel moet kunnen gebruiken. Dat kan een spanningsveld zijn.”

*De Rijksvastgoeddienst is in 2014 ontstaan uit een fusie van vier vastgoeddiensten, waaronder de Rijksgebouwendienst.

Rijkstuin wordt moestuin

Vanuit het Atelier Rijksbouwmeester is het project 'Ruimte rond Rijksgebouwen' opgezet. Met concrete projecten wil men aantonen dat de aandacht en zorg voor de buitenruimte rond rijksgebouwen loont. En dat de buitenruimte een bijdrage kan leveren aan de bedrijfsdoelstellingen. Kuipers neemt ons graag mee naar een pilot die zeer goed in deze visie past: het Experiment Rijkstuin in Breda. De tuin bij het kantoor van de Belastingdienst aan de Delpratsingel is getransformeerd van een wat saaie 'luchtplaats' naar een moestuin waar maar liefst dertig verschillende soorten groente en fruit worden geteeld. In de tuin, die is aangelegd door Koninklijke Ginkel Groep, werken mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Zij krijgen er de kans om weer werkritme op te doen, onder begeleiding van het leerwerkbedrijf van de gemeente. De verse, biologisch geteelde oogst gaat rechtstreeks naar de Voedselbank. Wekelijks 10 kratten, daar kunnen 150 gezinnen van eten. Door dat concrete resultaat ervaren de

Mijn groenplek

Ik ben graag aan zee, op het strand of op de pier van IJmuiden. Het landschap dat ik daar aantref, is zo weids, zo krachtig en steeds wisselend, ik zou willen dat ik dat zelf ontworpen had. Ik houd ook van goedgebruikte stadsparken. Het Valkenbergpark hier in Breda bijvoorbeeld, met de prachtige verzameling bomen, de vijver met de fontein, de speelvoorzieningen, wat horeca en een steengoede routing als verbinding tussen het station en het stadscentrum. Het klopt allemaal, dat zie je ook aan de manier waarop de mensen het gebruiken.”

tuinmannen dat zij daadwerkelijk weer een bijdrage leveren.

Innovatiekracht

De Rijkstuin past bij de bedrijfsfilosofie van het Future Center en de Facilitaire Dienst van de Belastingdienst die in het pand zijn gevestigd. Het is een plek waar medewerkers van de Belastingdienst - los van de waan van de dag - vernieuwende ideeën en strategieën ontwikkelen. Dat gebeurt in ruimtes die 'anders' zijn ingericht, bedoeld om het creatieve en innovatieve denkproces te ondersteunen. De tuin weerspiegelt de innovatiekracht van het Future Center, vindt Kuipers. “Het is geweldig om het enthousiasme te zien waarop dit experiment drijft. Vele partijen hebben er baat bij. De kracht van zo'n tuin is dus enorm. Het is een mooi voorbeeld van

hoe een hoveniersbedrijf en een instantie als de Belastingdienst hun maatschappelijke gezicht laten zien en hoe je werk kunt maken van duurzame bedrijfsvoering. Het is ook een mooi voorbeeld van hoe je de buitenruimte kunt inzetten voor Het Nieuwe Werken. Neem de plantenkas die is geplaatst met de houten vloer en werk/vergader-tafel. In zo'n kas zit je even in een heel andere ruimte: buiten, maar toch binnen. Beschut maar toch zichtbaar. Dat kan natuurlijk niet bij elk gebouw, elk pand heeft zijn eigen functie. Bij een museum wordt de buitenruimte immers deels bestemd voor horeca.”

Voorbeeldfunctie

Inmiddels zijn er ook concrete plannen om het park rond museum Huis Doorn te renoveren en de buitenruimte bij het

Ben Kuipers

Ben Kuipers (1959) werd geboren in Beverwijk. Als kind van 7 kocht hij al violen en afrikaantjes om in de tuin te planten. “Ik wilde weten hoe ze groeiden. Later haalde ik planten uit de duinen. Daarmee heb ik denk ik onbewust de basis gelegd voor mijn werk als landschapsarchitect. Je basismateriaal kennen, dat zat er toen al in.” Na het gymnasium studeerde hij Tuin- en Landschapsarchitectuur aan de LU Wageningen. Met het diploma op zak ging hij werken bij het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij als ingenieur Visie & Ontwerp bij het Consultantschap voor het Stedelijk Groen. Vervolgens maakte hij de overstap naar de gemeente Delft, waar hij hoofd Ontwerp Openbare Ruimte werd. Na verbonden te zijn geweest aan diverse ontwerp bureaus vestigde hij zich in 1999 als zelfstandig adviseur. Vanuit die functie werkt hij sinds 2010 als adviseur Monumentale Buitenruimte bij Atelier Rijksbouwmeester.

“De monumentale bomen van de toekomst moeten we nú planten!”

- > Johan de Witthuis in Den Haag. “Het Rijk heeft een voorbeeldfunctie. Het Rijksvastgoedbedrijf is een onderdeel van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Als je anderen de maat wil nemen, moet je zelf het goede voorbeeld geven. Ook als het gaat om budgetten en processen. Hoe besteed je aan? Als je ziet hoe aanbestedende diensten nu door inschrijvers gratis ontwerpen en plannen laten maken, die bureaus lopen daar op leeg. Er groeit een bewustzijn dat de aanbestedingspraktijk onbedoelde en ongewenste neveneffecten kent. Je kunt ook aanbesteden in dialoog, je hoeft niet altijd het zwaarste middel te kiezen. Ik denk dat er wel een kentering komt in deze situatie, al zullen we er als inschrijvers wel voor moeten blijven knokken. Daarmee bedoel ik dat we misstanden boven water blijven brengen. Dat vind ik trouwens ook een taak voor Branchevereniging VHG.”

Monumentale bomen

Kuipers pleit voor de ontwikkeling van goede beheerplannen waarin niet alleen het dagelijks onderhoud is vastgelegd, maar ook de instandhouding van tuinen

op de langere termijn is geregeld. “Een tuin ontwikkelt zich, daar moet je op inspelen.” De aandacht voor bomen en struiken is in zijn ogen een ondergeschoven kindje, niet alleen bij de rijkspanden, maar ook in de openbare ruimte ziet hij dat. “Met bomen en gras kun je toveren. Bomen zijn zo belangrijk, essentieel voor een stad. De monumentale bomen van de toekomst moeten we nú planten! En dan wel zo dat deze ook goed kunnen groeien en oud kunnen worden.” Hoveniers kunnen hierin ook een rol spelen, meent hij: “Hoveniers, laat je productinnovaties zien. Ga niet te makkelijk mee in de vraag naar verhardingen en betimmeringen. Daarmee haal je het groenvak onderuit, terwijl je juist je meerwaarde kunt aantonen als adviseur over groen.” Het ergert de landschapsarchitect dat het kortetermijndenken over het algemeen overheerst: “consumenten willen een tuin die er meteen goed uitziet, dus de hovenier moet vooral snel effect creëren, een mooi plaatje invullen. Maar een tuin moet over tien jaar ook nog mooi zijn. Geef ‘m de tijd, zou ik zeggen. En laat de natuur zijn werk doen. Daar kan de hovenier mensen over inlichten.”

Serius geld reserveren

Eerder dit jaar won Kuipers samen met architectenbureau MVRDV een competitie met een ontwerp om een voormalig stuk snelweg in Seoul te transformeren tot ‘skygarden’. Het idee is om het viaduct te beplanten met 254 soorten bomen, struiken en bloemen en zo een arboretum van lokale soorten te creëren en tegelijkertijd een ‘plantenbibliotheek’ waar de inwoners van Seoul van kunnen genieten en een kwekerij voor andere groene ruimten in de stad. Wat kan Nederland leren van dergelijke projecten in het buitenland? “De belangrijkste les is denk ik dat we serius geld reserveren voor de groene buitenruimte. Hier in Nederland wordt daar vaak ontzettend op beknipt. Dan komt men in een heel laat stadium op het idee ‘oh ja, we moeten nog een park’. Via een groenfonds bijvoorbeeld, kan geld worden gereserveerd voor groenprojecten bij nieuwbouw of renovatie. Het wordt nog teveel als kostenpost gezien, terwijl een groene buitenruimte juist waarde toevoegt en geld op kan leveren.” ■